

Iloisen veronmaksajan riemunkiljahduksia

Kuinka verotusta
yksinkertaistetaan ja tehostetaan.

Juha Peltoniemi

Versio 31. maaliskuuta 2019

© 2015, 2019 Juha Peltoniemi ja Neutrinica Oy

Lataaminen, tulostus sekä kopiointi ja jakelu sähköisessä tai tulostetussa muodossa sekä osittainen lainaaminen sallittu vapaasti ei-kaupallisiin tarkoituksiin hyvää tapaa noudattaen. Plagiointi ja muuttaminen ehdottomasti kielletty.

Elektroninen dokumentti (odt/pdf)

Neutrinica Oy, Oulu

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Kansainvälinen verotusyhteistyö.....	2
3 Verolait uusiksi.....	3
4 Yritysverot.....	4
4.1. Yhteisövero pois?.....	4
4.2. Lähdeverot.....	4
4.3. Haitta- ja kuppaverot.....	5
5 Tuloverot: kaikki samaan pottiin?.....	6
5.1. Tulot.....	6
5.2. Pääomatulo.....	6
5.3. Perinnöt ja lahjat.....	8
5.4. Vähennykset.....	8
5.5. Negatiivinen vero.....	9
6 Välilliset verot.....	10
6.1. Varainsiirtoverot.....	10
6.2. Arvonlisäverot.....	10
6.3. Valmiste- ja haittaverot.....	11
7 Omistamiseen kohdistuvat verot.....	11
7.1. Kiinteistövero.....	11
7.2. Varallisuusvero.....	12
7.3. Autoverot.....	12
8 Verotus.....	13
8.1. Veromenettely.....	13
8.2. Verotuksen jakautuminen julkisen vallan kesken.....	13
8.3. Eläkemaksut.....	15
9 Yhteenveto.....	15

1 Johdanto

Julkinen sektori toimii pääosin verotuloilla. Verolla tarkoitetaan pakollista lakisääteistä maksua, josta maksaja ei saa suoraa hyötyä.

Suomen julkistalous on kohdannut kaikkien aikojen pahimman kriisinsä. Se johtaa karmaisevaan alijäämään ja kestävyysvajeseen, jos mitään ei tehdä. Alijäämä tulee torjua viime sijaisesti säästämällä, mutta leikkaukset laman aikana vain koventavat lamaa. Välittömästi alijäämä voidaan kattaa ottamalla lisää lainaa tai verottamalla lisää. En tässä kirjoituksessa käsittele leikkauksia ja säästöjä, joita tarkastelen toisaalla.

Tässä kirjoituksessa käsittelem verotuksen rakennetta ja eri verojen suhteellisia osuuksia. En ota eksplisiittisesti kantaa, paljonko veroja pitää nostaa ja milloin niitä voidaan laskea. Pohdin verojen jakautumista eri toimien ja eri väestöosien kesken.

Vastoin yleistä luuloa, verotus ei ole mikään rahan musta aukko, vaan verolla kerätyt rahat jäävät pääosin hyödyntämään kansantaloutta. Verotus ei kuitenkaan ole aivan nollasummapeliä, koska verojen keruu vie jonkin verran yhteiskunnallisia resursseja, ja veronmaksajien harjoittama verosuunnittelu vieläkin enemmän. Lisäksi verotus vaikuttaa epäsuorasti veronmaksajien työhaluun tai rehellisyyteen. Erityisesti liian kireä verotus voi houkuttaa veronkiertoon laillisin ja laittomin keinoin. Toisaalta veroilla toteutettu tulonsiirto rikkailta köyhille voi piristää taloutta, koska köyhät kuluttavat saamansa rahat pikimmiten, mutta rikkaat saattavat säästää sen tai viedä ulkomaille.

Verotukselle asetamme seuraavat perinteiset vaatimukset:

1. Oikeudenmukaisuus: Samassa taloudellisessa tilanteessa olevat maksavat veroja mahdollisimman yhtäläisesti, paremmassa veronmaksukyvyssä olevat maksavat enemmän. Erityisesti kenellekään ei tule koitua perusteetonta etua tai haittaa verojärjestelmästä.
2. Tehokkuus: Verohallinnon tulisi olla mahdollisimman kevyt ja verojen maksu mahdollisimman helppoa verovelvollisille.
3. Neutraalius: Verotus ei saa vääristää kansantaloutta tehottomaan tuotantoon.
4. Ohjaavuus: Verotus ohjaa verovelvollisia kansakunnan kannalta tehokkaampaan toimintaan. Tämän suhteen on oltava varovainen: vero-ohjaus ei aina osu kohdalleen ja joskus muut keinot kuten suorat tuet ovat tehokkaampia.
5. Kiertämättömyys: Verojen tulee olla mahdollisimman vaikeasti kierrettävissä.

Nämä vaatimukset eivät ole kaikilta osin yhteneviä.

2 Kansainvälinen verotusyhteistyö

Kansainvälinen toimintaympäristö rajoittaa liikkumavaraa verotuksen suhteen. Suuremmat uudistukset tulee tapahtua harmonisesti EU:n uudistusten kanssa. Erittäin tärkeää olisi panna veroparasiittivaltiot ja kansainvälinen spekulatiivinen raha kuriin.

Kansainvälisessä verokilpailussa on vaarana ”kilpailu pohjalle”, missä valtiot kilpailevat itsensä hengiltä pyrkiessään houkuttelemaan hyvätuottoisimpia yrityksiä. Valtioiden pitäisi siten sopia minimiveroista sekä vähennysten rajoituksista. Tähän liittyy veroshoppailu, missä monikansalliset yritykset hajauttavat toimiaan – erityisesti omistusta ja rahoitusta – eri maihin siten, että voivat käyttää eri valtioiden verorakenteita tai tahattomia heikkouksia ja veroreikiä hyväkseen.

Verotuksen oikeudenmukaistaminen edellyttää siten laajaa kansainvälistä yhteistyötä. Toivoisin jopa EU:ta laajempaa yhteistyötä, kuten usein esitettyä maailman verojärjestöä. Se vastaisi veronkierron torjumisesta, mutta olisi myös foorumi kaikkia valtioita sitovien verosäädöksien määräämiseksi.

Verojen harmonisointi koskee ensi sijassa yritystoiminnan verotusta. Sellaisen ei kuitenkaan pitäisi johtaa jäykkiin rakenteisiin. Eri maiden perinteet ja erilaisten verojärjestelyjen yhteensovittaminen vaatii työtä. Esimerkiksi yritysten voittoja voidaan verottaa suoraan yritykseltä voittojen syntyessä tai osakkeiden omistajilta voittoja kotiutettavissa. Monikansallisten yritysten rahansiirrot eri maissa olevien yksiköiden välillä vaativat myös julkista valvontaa.

Yksityisiä kansalaisia koskevat eniten arvonlisä- ja valmisteverot. Erityisesti erilaiset alkoholiverot aiheuttavat haitallista viinarallia, josta pitäisi päästä eroon. Suomen pitäisi vaatia alkoholille ja tupakalle vähimmäisveroa vastineeksi vapaalle maahantuonnille. Myös liikennepolttonesteille ja eräille muille helposti rajakeinotteluun johtaville tuotteille pitäisi asettaa vähimmäisverot.

Nettikaupan verollisuutta pitäisi korjata. Valtioiden rajat ylittävästä kaupasta pitäisi pääsääntöisesti maksaa verot ostajan eikä myyjän kotimaahan. Tämä voi tuottaa jotain lisäbyrokratiaa, pahimmassa tapauksessa jopa estää valtioiden välistä netti-kauppaa. Nykyisinkin periaatteessa ostaja on velvollinen maksamaan arvonlisäveroja EU:n ulkopuolisesta kaupasta, missä yleensä tuotteita myydään verotta. EU:n sisällä kuitenkin tyypillisesti tuotteen hinta sisältää lähtömaan verot.

Autojen ja liikenteen verotus tuottaa erityisiä ongelmia eri valtioiden hyvin erilaisten verotuskäytäntöjen vuoksi. Siihenkin olisi hyvä saada yhtenäisyyttä, jos halutaan sallia käytettyjen autojen kauppa sekä auton sujuva käyttö eri valtioissa.

3 Verolait uusiksi

Nykyinen verolainsäädäntö koostuu noin 70 eri laista. Painettu verolakien kokoelma sisältää painoksesta ja kustantajasta riippuen lähes tuhat sivua. Suurin osa lakien sisällöstä tuottaa miljardien arvosta erilaisia poikkeuksia, poikkeuksen poikkeuksia, verotukia ja huojennuksia ties mille erityisryhmille. Näitä on asetettu lähinnä sen mukaan, mikä eturyhmä on saanut edustajansa hallitukseen eikä suinkaan yleisen oikeudenmukaisuuden tai verotuksen tehokkuuden perusteella.

Lakien monimutkaisuus rikkoo kansalaisten yhdenvertaisuutta vastaan. Vasta lakimiehen pätevyys antaa mahdollisuuksia saada selkoa kaikista verotuksen kiemuroista. Tavallisella ihmisellä, työläisellä tai yrittäjällä, ei ole mitään mahdollisuutta selvittää itselleen lakien sisältöä ja tarkoitusta ilman avustajaa. Siten vain varakkaimmilla on mahdollisuus käyttää kaikkia lain etuja ja reikiä hyväkseen.

Verolait tulisi kirjoittaa kokonaan uusiksi, yksinkertaiseen ja ymmärrettävään muotoon. Verotuksesta voidaan määrätä kattavasti kolmella yksinkertaisella lailla:

1. Verolaki: Tämä määrittelee kattavasti verovelvollisuuden sekä kaikki verotettavat ja verovapaat tulot, menot ja toimet sekä muut vapautukset ja vähennykset. Kyseessä olisi siis perustuslainmukainen säädös, jolla säädetään verotuksen perusteista. Tämä laki tarkoitetaan pysyväksi eli verojen säätäminen ei edellytä verolain muuttamista. Siinä ei siten esiinny viittauksia veron määriin, paitsi ehdottomat ylä- ja alarajat.
2. Verotuslaki: Tässä säädetään verohallinnosta sekä verotuksen käytännön toimittamisesta ja laiminlyöntien seuraamuksista. Varsinaiset verorikokset siirretään kuitenkin rikoslakiin. Tämäkin olisi pysyväisluonteinen laki, jota ei tarvitse budjetin yhteydessä muuttaa.
3. Veroasteikko: Tämä laki määräisi valtion verojen veroasteikot ja veroprosentit sekä mahdolliset vähennystaulukot. Tätä lakia tarkistetaan vuosittain budjettikäsittelyn yhteydessä. (Kunnilla säilyisi oikeus asettaa oma veroäyrinsä.)

Lisäksi tulisi säätää veroasetus, jossa täsmennetään erilaisia rajatapauksia lähinnä teknisluonteisin normein.

4 Yritysverot

4.1. Yhteisövero pois?

Veroteorian mukaan yrityksille asetetut verot kohdentuvat aina lopulta luonnollisiin henkilöihin. Yritysverot kohdentuvat siis kuluttajiin, työntekijöihin, raaka-aineiden tuottajiin tai yritysten omistajiin. Yritysten verottaminen tarkoittaa, että yritykset saavat itse päättää, keiltä he sen veron lopulta perivät. Yleensä tosin vallitsevat markkina-voimat määräävät, keneen vero kohdentuu. Demokraattisempaa ja läpinäkyvämpää on siten verottaa ihmisiä suoraan eduskunnan päätösten mukaan.

Voimme siten poistaa varsinaiset liikevaihtoon tai kohtuulliseen liikevoittoon perustuvat yritysverot kokonaan. Tämä helpottaisi yritysten – erityisesti pienyritysten – arkea, kun toiminnan, rahoituksen ja kirjanpidon voi suunnitella pelkästään yritystä itseään varten eikä yritysten tarvitse tuhlaata niin paljon aikaa turhaan verosuunnitteluun.

Yritystoiminnan verotus voidaan siirtää rahan poisottoon eli osinkoihin, palkkoihin ja eräisiin muihin maksuihin. Yleensä verot maksaisi maksun saaja (periaatteessa – yritys voi silti periä maksun), eli työntekijä tai sijoittaja. Sopivilla asteikolla muutoksen nettovaikutus jäisi varsin neutraaliksi, mutta väistämättä aina jonkin verorasitus kasvaa, todennäköisesti oikeudenmukaisesti. Samalla pääomatulojen verotus tulisi läpinäkyvämmäksi ja turha kateus oletetusta tai todellisesta palkkatuloja lievemmästä verokohtelusta vähenisi.

Tänä vuonna yhteisöveron arvioidaan tuottavan valtiolle 3,3 G€. Muita yritys- ja yhtiöveroja kerätään lähes 1 G€ verran.

Kunnallisen yhteisöveron tuotto on noin 1,4 G€.

Yhteisöveron poisto ja pääomatuloveron nosto ilman muita toimia voi kuitenkin vääristää investointeja. Se kannustaa investoimaan vanhaan uuden sijasta. Siksi se pitää kompensoida henkilökohtaisella verorahastolla, joka sallii sijoittaa yhden yrityksen voitot toiseen yritykseen ilman ylimääräistä verorasitusta verrattuna siihen, että yritys itsessään sijoittaisi.

4.2. Lähdeverot

Ulkomaille, toisenlaisiin verojärjestelmiin siirtyviin rahoihin tarvitaan erityisjärjestelyjä. Yleisille siirroille säädetään lähdevero, jonka maksava yritys itse pidättää. Lähdevero

koskisi ulkomaille maksettuja palkkoja, osinkoja ja lisenssimaksuja sekä yrityksen sisäisiä omaisuudensiirtoja. Siirtohinnoittelun valvonta vaatii valitettavasti oman byrokratiansa, josta voi tulla aika raskaskin.

Lähdeveroa tulisi käyttää myös moniin kotimaisiin menoihin, jotka tosiasiallisesti toimivat palkanluonteisten korvausten tavoin. Tämä koskee erityisesti tarjoiluja, edustustilaisuuksia, liikelahjoja sekä palkitsemisia, joista saaja ei maksa tuloveroja. Ilman riittävää lähdeveroa yritykset voisivat kiertää veroja tarjoamalla etuisuuksia toinen toistensa edustajille.

Jos työntekijöiltä viedään oikeus vähentää ay-jäsenmaksut, vastaavasti tulee yritystenkin lobbauksen ja edunvalvontakulut laittaa veronalaisiksi. Tässä veromallissa se tarkoittaa lähdeveroa, koska yritykset eivät enää vähennyksiä tee.

4.3. Haitta- ja kuppaverot

Yritysveron poistamisenkin jälkeen yritysten tulisi maksaa säädettyjä haittaveroja sekä kerätä kuluttajiin kohdentuvia arvonlisä- ja valmisteveroja. Lisäksi ne joutuisivat maksamaan tuloveroja omaan käyttöön tulevista palveluista, kuten edustuskuluista. Kirkollisvero yrityksille muutettakoon joka tapauksessa vapaaehtoiseksi.

Varmuuden vuoksi voitaisiin jättää erillinen kuppaverotus yhtiöiden satunnaisille ökyvoitoille. Se koskisi erityisesti tapauksia, joissa yhtiö saa ansiotonta hyötyä erityis- asemasta, valtion päätöksistä, onnettomuuksista tai toisia hyväksikäyttämällä. Kuppaverot voidaan määrätä maksettavaksi yleisesti ylisuurista voitoista (ylisuuri voitto olisi esimerkiksi 20 % omaan pääomaan tai 30 % liikevaihtoon verrattuna) tai erityisesti yhtiöille, jotka saavat kertaluonteista ansiotonta hyötyä jostain syystä. Kuppaverot voisi olla progressiivisesti 10-30 % ökyvoitosta, tai tätäkin enemmän, jos yritys hyödyntää määräävää markkina-asemaa tai hyötyy manipuloinnista, vaikka ei sellaiseen itse todistettavasti osallistuisikaan.

Arvonlisäverotuksesta ja monesta muustakin verosta vapaalle rahasektorille voi säätää erillisen rahalaitosveron. Se voidaan periä yhtiöiden voitoista progressiivisesti. Pankit ovat usein kannattavin osa yrityssektoria, koska voitot usein kanavoidaan pankkien kautta, joskus erilaisilla kytkennöillä. Kohtuullisuuden vuoksi pankkien tuleekin osallistua yhteiskunnan rahoitukseen, koska ne itse hyötyvät vakaasta yhteiskunnasta erityisen paljon, ja saavat myös yhteiskunnalta takuita ja vakuuksia, suoraan tai epäsuoraan, etukäteen tai jälkikäteen.

5 Tuloverot: kaikki samaan pottiin?

5.1. Tulot

Nykyisin ansiotuloista, pääomatuloista ja muista tuloista verotetaan erikseen eri lailla. Toisaalta nämä voitaisiin panna samaan summapottiin, jota verotetaan yhtenäisellä perusteella, kunhan jokaisesta tulolajista tehdään siihen kuuluvat erillisvähennykset. Summapottiverotukseen liittyy kuitenkin joitain ongelmia, joita ei tässäkään ole täysin ratkaistu.

Parhaiten oikeudenmukaisuuden periaatetta toteuttaa progressiivinen tulovero: parhaassa veronmaksuasemassa olevat maksavat enemmän. Tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että tuloverotuksen positiiviset tai negatiiviset kannustevaikutukset työmotivaatioon ovat varsin lieviä. Suurikaan progressiivinen vero ei estä kunnianhimoisia ihmisiä pyrkimästä eteenpäin ja ylöspäin. Eräiden yritysjohtajien valitukset korkeista veroista ovat enemmänkin haluja siirtää omat palkanmaksuvelvoitteet valtiolle kuin pyrkiä parantamaan firman kilpailukykyä. Eräiden tutkimusten mukaan maksimissaan 70 % marginaalivero johtaisi tehokkaimpaan verotukseen (Saez, Piketty & Stautcheva)

Nykytilanne on tältä osin vääristynyt, koska efektiiviset marginaaliverot ovat kovimmillaan pienituloisilla tuloriippuvan sosiaaliturvan vuoksi. Toisaalta korkein veroaste saavutetaan jo vähän yli 5000 euron kuukausituloilla. Rikkaat maksavat siis lähes täydellistä tasaveroa. Tehokas, oikeudenmukainen ja työntekoa kannustava verouudistus edellyttää samalla sosiaaliturvan tuloriippuvuuksien uudelleentarkastelua.

Nykyisin valtion ansio- ja pääomatuloverojen tuotto on noin 8,6 G€.

Kunnallisveron tuotto on noin 17 G€.

5.2. Pääomatulo

Pääomatuloverotus tulisi säätää siten, että se ei lannista säästämistä ja hallittua riskinottoa. Toisaalta oikeudenmukaisuus vaatii kohtuuttomien ansiottomien tulojen riittävää verotusta. Nykymallin periaatteena on korkeimpaan marginaaliveroprosenttiin suhtautuva tasavero, mutta käytännössä pääomatulovero on tätä paljon alhaisempi.

Toisaalla olen pohtinut oikeudenmukaista korkoa. Päädyin tulokseen, että säästäjällä olisi perusteltu oikeus noin 4 % reaalikorkoon riskittömälle sijoitukselle. Siten pääomatulolle voidaan määritellä normaalikorko, joko inflaatiota vastaava,

inflaatio + 4 % tai jotain siltä väliltä. Silloin pääomatulosta saisi vähentää normaali-koron arvoisen tuoton, minkä yli menevä tuotto olisi kokonaan veronalaista.

Ilmeisesti pääomatappiot saisi siirtää vähennykseksi kokonaistuloista. Sillä pyritään kannustamaan yritystoimintaan ja riskinottoon sekä tukemaan epäonnistujia. Tässä on kuitenkin oltava tarkkana, ettei luoda uusia mahdollisuuksia veronkiertoon taikka investointiloukkuja. Tahallisia tappioita ei tietenkään saisi vähentää.

Korkoprosentti voidaan määrittää helposti talletuksille ja selkeän rahamääräisille sijoituksille. Muulle omaisuudelle pitää määrätä veroarvo. Ostettujen arvopaperien, kiinteän ja irtaimen omaisuuden veroarvo voidaan määrätä varsin yksikäsitteisesti ostohinnan mukaan. Tällöin osto pitäisi rekisteröidä, vaikka saanti ei muuten olisi veronalainen. Perinnöksi tai lahjaksi saadun pääoman veroarvona käytetään perintö- ja lahjaverotuksessa käytettyä verotusarvoa. Ongelmaksi jäänee ikiaikaisen tai itse tehdyn omaisuuden tuoton verotus. Ei liene suuri vääryys, jos niistä verotetaan täysimääräisenä ilman normaalikorkovähennyksiä tai käytetään jotain taulukkoarvoa.

Yksinkertaisimmillaan omaisuuden pääomatulovero maksettaisiin vasta omaisuuden realisoituessa eikä realisoitumattoman arvonnousun perusteella. Verovelvollinen saisi kuitenkin halutessaan maksaa veroa myös pääoman arvonnoususta, millä olisi vastaavaa vaikutusta myöhempään verotukseen. Myöhemmän arvonnousun – pois lukien käyttökulumisen – voisi vastavuoroisesti käyttää vähennyksenä. Muuten arvonnousua pitäisi verottaa vähintään yhtä kovasti kuin osinko-, korko- ja vuokratuloja, jos mahdollista kovemminkin, koska arvonnousuun kohdistuu enemmän keinottelua. Reaaliaikaisen arvonnousun verottaminen edellyttää selkeämpiä mittareita.

Nostamalla pääomatulojen verotusta lähemmäs tuloverotuksen tasoa vuosittaiset verotulot kasvavat yli miljardi euroa. Toisaalla mainitut muutokset yritysveroon nostavat pääomatulojen bruttomäärää ja vastaavasti pääomatuloista maksettavia veroja.

Tällä hetkellä merkittävin pääomatulojen veroreikä on oman asunnon myyntivoitto. Verokadon laskennallinen arvo on 1,3 miljardia. Lähtisin siitä, että myyntivoitto pannaan verolle kuten muutkin pääomatulot. Helpottaisin kuitenkin asunnon vaihtoa siten, että vain nettosummasta eli saadusta välirahasta on pakko maksaa verot, muuten voitto voidaan jättää pottiin.

Toisaalta pääomatulo voitaisiin määritellä progressiiviseksi suhteessa sijoitettuun pääomaan. Sellainen saattaisi kannustaa sijoittamaan, mutta sosialisoi kohtuuttomat voitot. Siihen liittyy muita ongelmia, kuten tappion vähentäminen. Lisäksi

se voi vaikuttaa pääoman hajauttamiseen vääristävästi. Näiden vuoksi en sellaista ehdota, mutta siitä voidaan keskustella sopivimman mallin kehittämiseksi.

5.3. Perinnöt ja lahjat

Perintövero tulisi korottaa vähintäänkin samalle tasolle muiden tulojen kanssa. Muista veroista poiketen suurikaan perintövero ei estä taloudellista toimeliaisuutta. Päinvastoin se on yksi harvoja veroja, joiden kannustevaikutus on positiivinen, koska perinnön odotus ja sen saaminen vähentävät työntoa. Korkea perintövero voi myös kannustaa vanhuksia kuluttamaan itse omaisuutensa, mikä lisää kulutuskysyntää. Korkea perintövero voi jopa laskea ainakin kalleimpien asuntojen hintoja.

Perintöveron nosto lisää verotuloja 0,3-0,5 miljardia euroa. Nykyisin perintö- ja lahjavero tuottaa 500 M€.

Maatilojen, perheyriyten ja muun yritystoiminnan sukupolvenvaihdoksen vaikutusta voidaan pehmentää omavalintaisen verotusarvon mallilla. Siinä perijä voi itse määrätä liikeomaisuuden verotusarvon. Valittu verotusarvo vaikuttaa sitten myöhemmistä tuotoista, tuloutuksista, myyntivoitoista tai omasta käytöstä määrättäviin veroihin. Koska yrityksen perintöarvo voidaan määrätä jopa nolaksi, tämä vähentäisi perintöveron tuottoa, mutta nostaisi todennäköisesti enemmän pääomatuloveron tuottoa.

Tavanomainen koti-irtaimisto jätettäisiin edelleen perintöverotuksen ulkopuolelle. Perintökaaren mukaisille lähiomaisille tai aviopuolisolle voidaan tämän lisäksi suoda esimerkiksi 10 000 euron verovapaa perintö ihan yksinkertaisuuden vuoksi, mutta testamentin kautta saatua perintöä verotettaisiin kuten lahjaakin.

Lahjojen verotuksen tulee symmetriasyistä noudattaa perintöverotusta. Vuosittainen verovapaa osuus voisi kuitenkin olla pienempi (omaisille 2000, muille 1000). Perheen sisäisiä lahjoja ei välttämättä tarvitsisi verottaa perheen kestäessä lainkaan.

5.4. Vähennykset

Melkein kaikki yksityishenkilöiden verovähennykset voidaan poistaa turhina ja tuhoisina. Tällä yksinkertaistetaan verotusta merkittävästi: vähennysten hakemiseen kuluu kansalaisilta paljon turhaa aikaa. Toiseksi monet vähennyksistä eivät ole perusteltuja verotuksen oikeudenmukaisuuden kannalta, vaan ne on asetettu enemmän vallanhaltijoiden eturyhmäajattelun pohjalta.

Varsinaisesta palkkatulosta saisi vähentää vain erikseen säädettyvät suorat tulonhankkimiskulut, omavastuiden (n. 1000 €) jälkeen. Verotuksessa ei saisi lainkaan vähentää sellaisia työntekokuluja, joiden kustantaminen tyypillisesti kuuluu työnantajan vastuulle. Matkakulut asunnon ja työpaikan välillä saisi vähentää vain erikoistapauksissa, kuten vieraalla paikkakunnalla tehtävässä keikkatyössä. Silloinkin oman auton käytöstä saisi vähentää vain todellisia kuluja vastaavasti 23 c/km.

Elinkeinonharjoittajalla säilyisi tietenkin oikeus vähentää elinkeinotoiminnan kulut kirjanpidon mukaan.

Erityisesti yksityishenkilöiltä pitää poistaa kaikkien korkojen verovähennykset. Ne ovat monelta osaa ongelmallisia: yhtäältä vähennyksen rajaaminen asuntovelkaan ja muiden kulutusluottojen poissulkeminen on suurelta osin ilmoittajan rehellisyyden varassa, toisaalta vähennysoikeus ei kata yleistä yhtiövelkaa. Lisäksi vähennys suosii perusteetta suurituloisia. Aivan erityisesti on todettu, että asumisen vähennykset ja muut asumistuet koituvat asuntojen myyjien eikä ostajien hyväksi.

En näe syytä säilyttää ammattiyhdistysten jäsenmaksujen vähennyksiä. Työttömyyskassojen ja muiden vakuutuslaitosten vapaaehtoiset tai pakolliset jäsenmaksut olisivat vähennettäviä, jos niiden maksamat korvaukset ovat veronalaisia.

Vähennysten poisto lisää verotuottoa reilut 0,3 miljardia.

5.5. Negatiivinen vero

Perustulo sekä eräät avustukset voisi toteuttaa tehokkaimmin negatiivisen verotuksen avulla. Jokainen kansalainen saisi silloin tasamääräistä tai ikäriippuvaista perustuloa negatiivisen veron muodossa, jolloin vastaavasti veroasteikko alkaisi varsin alhaisilla tuloilla. Kansaneläkkeet kuten monet harkinnanvaraiset avustukset toteutettaisiin ensisijaisesti negatiivisena verona.

Jos kokonaisverotus jää pakkasen puolelle, verovelvollinen saisi summan valtiolta pankkitililleen.

Negatiivinen vero tuottaa symbolisen edun, että muodollinen veroaste jää pienemmäksi. Tilastollisesti se pienentäisi julkisen sektorin kokoa. Nyt jonkun laskelman mukaan julkinen sektori on 59,8 % suhteessa kansantuloon, vaikka työntekijöistä vain neljännes työskentelee julkiselle sektorille. Varsin suuri osa julkisen sektorin menoista (yli 40 %) on tulonsiirtoja veronmaksajilta avustuksen saajille, vieläpä niin, että suuri osa kuuluu molempiin ryhmiin yhtä aikaa.

6 Välilliset verot

6.1. Varainsiirtoverot

Asuntokauppojen varainsiirtovero tulisi poistaa kokonaan. Sille ei ole veroteoreettisia perustelua. Päinvastoin, se eksplisiittisesti estää kansakunnan voimavarojen tehokasta kohdentumista verottamalla juuri kohdentumisprosessia itseään. Kyseinen vero rankaisee turhaan ja hurjaan niin kasvavia lapsiperheitä kuin työn perässä muuttavia. Asuntojen varainsiirtoveron poistaminen vähentää verotuloja 0,5 miljardin verran.

Muille arvopaperisiirroille voidaan kuitenkin asettaa pieni vero. Erityisesti kansainvälisille rahansiirroille ja keinottelulle pitäisi asettaa n.s. Tobinin vero. Se vaatii kuitenkin erittäin laajaa kansainvälistä yksimielisyyttä ja loisvaltioiden eristämistä, koska raha voi helposti siirtyä maasta toiseen. Yksin emme voi sitä asettaa, ei edes EU, vaan se vaatii myös Pohjois-Amerikan ja Aasian osallistumista.

Varainsiirtoverojen tuotto on noin 600 M€,

6.2. Arvonlisäverot

Asettaisin kaikille arvonlisäveronalaisille tuotteille samansuuruisen 25 % arvonlisäveron. Tämä on sopiva summa päässälaskuun, erityisesti, koska tällöin vero on 20 % bruttohinnasta. Kaikki alennusluokat poistamme. Nämä korotukset lisäävät verotuloja yli kahdella miljardilla (2,3 G€)¹.

Arvonlisävero toimii verona erittäin hyvin. Sitä on suhteellisen vaikea kiertää ja se kohdistuu samansuuruisena tuontituotteisiin, toisin kuin yritysverot tai oleellisesti yrityksiä rasittavat palkkaverot. Verovajeeksi on arvioitu noin miljardi, josta osa aiheutuu tahattomasti tai vararikoista.

Arvonlisäverosta vapauttaisoin kokonaan yleiset koulutuspalvelut, terveydenhoitopalvelut ja lääkkeet, maataloustuotteiden suoramyynnin ja tuoreet elintarvikkeet (torikaupan), julkisen liikenteen ja asuntojen vuokraukset (peritäänkö asuntojen rakentamisesta?). EU-säädökset asettavat jo omat rajoituksensa.

Eräiden tuotteiden ja palvelujen osalta pitää vielä miettiä tarkennuksia, niin kansainvälisen käytännön, yksinkertaisuuden kuin veronkiertomahdollisuuksien osalta.

¹ Pelkästään poistamalla ruoan arvonlisäveroalennus lisätään verotuloja yli miljardilla. Tämä voidaan kustannusneutraalisti (valtion kannalta) kompensoida kaikkein vähävaraisimmille eli lapsiperheille kaksinkertaistamalla lapsilisät (ja panemalla ne verolle).

Arvonlisäveron tuotto on nyt noin 17 G€.

6.3. Valmiste- ja haittaverot

Yleisten rahankeruuverojen lisäksi veroluonteisesti voidaan periä erilaisia ohjaavia käyttö- ja haittamaksuja, joita muuten on vaikea koota, esim. saastutuksesta, riistokalastuksesta, epäterveellisyydestä yms.

Tupakka- ja alkoholiverot pidetään niin korkealla kuin kansainvälisessä verokilpailussa on mahdollista. Lisäkorotukset ilman EU:n yhteistä päätöstä ovat kuitenkin mahdottomia. Makeisverotuksen tulisi kuitenkin tapahtua sokeri- tms. pitoisuuden mukaan, eikä myyntinimikkeen. Luonnollisten sokerien osuus kuitenkin voi sekoittaa, mikä pitää jotenkin ratkaista.

Energian kulutuksen ohjaamiseksi voidaan säätää todelliseen kulutukseen pohjautuvia energia- ja polttoaineveroja. Näiden tulisi kuitenkin olla kohtuullisia sekä mahdollisimman tasapuolisia eri polttoaineiden tai energiamuotojen välillä.

Tupakkavero tuottaa noin 800 M€, alkoholivero noin 1400 M€, makeisvero noin 200 M€, energiavero 4400 M€ ja tölkkivero 130 M€. Alkoholien kokonaishaitat koko kansantaloudelle on arvioitu haarukkaan 5-10 G€.

7 Omistamiseen kohdistuvat verot

7.1. Kiinteistövero

Kiinteistövero on verottajan kannalta helpoin vero, koska se on kaikkein vaikeimmin kierrettävissä. Sen voi pitää myös helppona hätätilanneverona, jonka avulla voi julkisen vallan maksukyvyttömyyden tilassa vielä kerätä pakkoveroja ilman veronkiertomahdollisuuksia. Siksi pitäisin kiinteistöverotuksen suhteellisen alhaalla normaalitilanteessa, mutta en sitä lakkauttaisi. Kohtuullinen kiinteistövero on myös oikeudenmukainen maksu yleisistä kunnallisteknisistä palveluista, joita ei voi eksplisiittisemmin kohdentaa.

Tällä hetkellä emme ole normaalitilanteessa, joten kiinteistöveroa voisi nostaa. Kansainvälisesti kiinteistöveromme on pieni. Kiinteistöveron progressiota tulisi harkita.

Kiinteistöveron tuotto kunnille on noin 1,5 miljardia euroa. Se olisi nostettavissa 3 ... 5 miljardiin. Monien veroasiantuntijoiden mielestä kiinteistöveroa pitäisi nostaa tuntuvasti, koska siitä ei tule negatiivisia kannustevaikutuksia, kuten monesta muusta verosta.

7.2. Varallisuusvero

Omaisuusveroa voidaan vastustaa kahdenkertaisen verotuksen perusteella. Miksi pitää verottaa omaisuudesta, jos sen ansaitsemisesta on jo kertaalleen maksettu veroa? Omaisuusveroa puoltaa tarkoitus vähentää varallisuuseroja.

Omaisuusveroa voidaan puolustaa myös omaisuuden hallinnan julkisista kustannuksista. Suuri osa julkishallintoa – kuten poliisi- ja oikeuslaitos – keskittyy eritoten yksityisen omaisuuden varjelemiseen ja niihin kohdistuvien oikeudenloukkausten käsittelyyn. Oikeistoliberaalin käsityksen mukaan yksityisen omaisuuden turvaaminen kuuluu valtion perustehtäviin. Siksi pitäisin perusteltuna kohtuullista omaisuusveroa. Toisaalta suuri osa omaisuusrikoksista kohdistuu joko autoihin, joita jo erikseen verotetaan tai polkupyöriin ja muuhun varsin pieneen irtaimeen omaisuuteen, jota kuitenkin ei voi järkevästi verottaa, joten koko poliisi- ja oikeuslaitoksen kuluja ei voi perustellusti kattaa omaisuusverolla. Kaiken lisäksi vakavimmat ja työläimmät kavallukset kohdistuvat yrityksiin.

Varallisuusveron tuotto ennen sen lakkauttamista 2005 oli parhaimmillaan 130 miljoonaa euroa.

(Vertailuksi: oikeuslaitoksen kulut n. 440 M€, poliisin n 700 M€, vankeinhoitoon 240 M€ – vangeista lähes puolet on väkivaltarikollisia, omaisuusrikollisia on alle 20 % ja näiden rikoksista suurin osa kohdistuu yrityksiin tai autoihin, joita erikseen verotetaan.)

7.3. Autoverot

Auto- ja ajoneuvoveroja kerätään tänä vuonna yhteensä lähes 1,9 G€ verran. Maanteiden rakennus ja ylläpito vie hieman vähemmän, mutta tieliikenteestä tulee kuluja muuallekin, kuten poliisille ja terveydenhoitosektorille. Polttoaine- ja arvonlisäverot tuottavat useampia miljardeja, mutta niitä ei voi perustellusti laskea liikenteen pottiin.

Olisin valmis selvittämään menettelyä, jossa autoverot maksetaan suoraan erilliselle julkisoikeudelliselle tielaitokselle. Korvamerkityt verot käytettäisiin kokonaan tieverkoston ylläpitoon ja rakentamiseen. Arvonlisäverot ja polttoaineeseen liittyvät päästöverot menisivät kuitenkin valtion pohjattomaan pottiin.

8 Verotus

8.1. Veromenettely

Rehellinen verojen maksu pitää tehdä aina helpommaksi kuin puijaaminen. Edelleen monien verojen laillinen maksaminen on asiaan perehtymättömälle niin vaikeaa, että moni jättää verot maksamatta pelkästään maksamisen monimutkaisuuden vuoksi.

Veronmaksua helpotetaan henkilökohtaisen verotilijärjestelmän kautta. Siinä verotoimisto avaa jokaiselle verovelvolliselle henkilötunnuksen (tai veronumeron) mukaisen verotilin. Työnantajat maksavat tällöin bruttopalkan lyhentämättömänä verotoimistoon henkilötunnuksen mukaan. Verotoimisto vähentää bruttotuloista automaattisesti veroennakot, rästimaksut, ulosmittaukset ja kerää vapaaehtoiset suoritukset kuten ammattiyhdistysmaksut ja hyväntekeväisyysalmut ja tilittää välittömästi nettosumman henkilön omalle tilille pankkiin.

Tässä mallissa työntekijän ei tarvitse kiikuttaa verokortteja työnantajalle eikä työnantajan tarvitse laskea veroja tai tilittää maksuja. Se olisi kaikkien kannalta helpompaa ja työntekijän yksityisyys työnantajan suuntaan säilyy paremmin. Erityisesti satunnaistyönantajaa ja keikkatyöläisiä järjestelmä helpottaa tuntuvasti, ja poistaa yhden keskeisimmän reaalisyyn veronkiertoon.

Malli olisi aluksi vapaaehtoisesti käytössä yksityisiä palkanmaksajia sekä yrityksiä varten. Mikäli se ei tuota suurempia ongelmia, määräämme sen myöhemmin pakolliseksi. Korko- ja osinkotulot voidaan liittää järjestelmään helposti.

Pienyritysten käyttöön verotoimistot voisivat avata ilmaisen etäkäyttöisen kirjanpitojärjestelmän, joka tilittää automaattisesti arvonlisäverot ja huolehtii ilmoituksista ja verotarkistuksista. Hyvin tehtynä tämä tukisi yrittäjän omaa toimintaa muutenkin ja edistäisi yrittäjyyttä, kun nykyään hyvistä kirjanpito-ohjelmista pitää maksaa aika paljon, ja vuosittain päivittää, ja siltikin ne ovat aika huonoja.

8.2. Verotuksen jakautuminen julkisen vallan kesken

Edellä käsiteltiin veroja pääosin vain julkiselle vallalle valuvana rahana. Verot maksetaan pääsääntöisesti valtiolle (39 G€), mutta kunnat ja kirkko perivät tuloveroja jäseniltään (18,5 G€ + 760 M€). Valtio siirtää kunnille valtionavustuksena lähes 9 G€, mikä on samaa suuruusluokkaa kuin valtion ansiotulovero. Lisäksi pakollisia vero-

luonteisia vakuutusmaksuja maksetaan eläkevakuutusyhtiöille, työttömyyskassoille ja muille sosiaalivakuutuslaitoksille (20 G€ + 6 G€). Julkisyhteisöt perivät joitain muita maksuja, joita ei virallisesti veroina pidetä (mutta ilmeisesti joku veronkiertäjien yhteisö pitää). Valtion budjetissa on sekalaisia tuloja, voittoja ja myyntituloja 7 G€.

Oikeudenmukaista kunnallisverotusta vaikeuttaa veropohjan epätasainen alueellinen jakautuminen. Esimerkiksi valtakunnallisesti toimivien yritysten omistus ja johto keskittyy varsin suppealle alueelle, lähinnä pääkaupunkiseudulle. Siten toiminnasta kerätyt tulot kohdistuvat hyvin harvoihin kuntiin, mikä vääristää veronkantoa. Erityisesti se avaa kunnallisen verokilpailun kautta ovet onnekkaiden kuntien veroloisimmille. Ongelma moninkertaistuisi edelleen, jos lisäksi pääomatuloveroja maksettaisiin kunnille. Kunnallisvero-osuuden lisääminen pääomatuloveroon on kuitenkin välttämätöntä pääomatulon ja ansiotulon veroneutraalisuuden saavuttamiseksi.

Tarkastelen paria kompromissimallia toistaiseksi sen enempiä sitoutumatta mihinkään:

1. Ansiotuloista maksetaan suhteellista kunnallisveroa sekä progressiivista valtionveroa. Vastaavat pääomatuloverot maksetaan kokonaan valtiolle.
2. Tietyn rajan ylittävistä tuloista (esimerkiksi kaksi kertaa keskitulo) maksettava kunnallisvero tilitetäänkin valtiolle.

Valtion sijaan edellä mainitut pseudokunnallisverot voidaan maksaa suoraan yleiselle kunnallisrahastolle. Kunnallisrahastosta maksetaan ensin kuntien yhteiset menot ja ylijäämä jaetaan kunnille suoraan verrannollisesti kunnan väkilukuun ja kääntäen verrannollisesti kuntalaisten keskimääräiseen verotettavaan tuloon. Samalla voitaneen poistaa kuntien valtionavut ja kuntien väliset veronsiirrot.

Sosiaali- ja terveystoimen siirtäminen erityisille sote-alueille voi vaikuttaa verotuksen rakenteeseen. Tällä hetkellä ei ole selvää, millainen järjestelmä on tulossa ja millainen ylipäättänsä olisi perustuslain mukaista – perustuslakiasiantuntijatkaan eivät ole siitä yksimielisiä. Siten en voi vielä varmoja ehdotuksia siitä sanoa, mutta tämän hetkisen arvion mukaan pitäisin mahdollisena ja perustuslain mukaisena, että Suomi jaetaan muutama sote-alueeseen, joilla on vaaleilla valittava valtuusto ja verotusoikeus. Siinä tapauksessa pitäisin järkevänä, että valtion tulovero siirretään sote-alueille maksettavaksi sote-veroksi. Tämän kustannusvaikutus olisi suhteellisen neutraali, koska jo nyt valtion tuloveron tuotto 8-9 G€ on lähes yhtä suuri kuin valtion apu kuntien sosiaali- ja terveystoimelle.

8.3. Eläkemaksut

Työeläkemaksut ovat käytännössä veroja, vaikka ne maksetaan yksityisoikeudelliselle organisaatiolle. Läpinäkyvyyden vuoksi olisi selkeintä, että työeläkemaksut siirretään kokonaan työntekijän maksettavaksi. Se myös tekisi selvemäksi todellisen brutto- ja nettopalkan erot. Samalla työntekijöille tulisi toivottavasti suurempi intressi selvittää, mihin ne rahat menee: eläkefirmojen perään olisi syytä katsoa vähän tarkemmin, ettei niistä mitään kupruja tulisi.

Sama koskee vielä enemmän työttömyysvakuutuksia. Ansiosidonnaisista työttömyyskorvauksista vain 5,5 % rahoitetaan työntekijöiltä kerättäviltä vakuutusmaksuilta ja muut työnantajalta verotettavina vakuutusmaksuina tai yleisesti valtion veropotista. Käsittelen toisaalla enemmän työttömyyskorvauksia.

Jotta nettopalkat pysyisivät samoina, edellinen vaatii bruttopalkkojen korotusta vakuutusmaksujen verran (28 %). Toisaalta tämänhetkinen taloudellinen tilanne vaatii palkkojen alennusta joko sisäisellä tai ulkoisella devalvaatiolla (jonkun arvion mukaan 7 %). Verouudistuksen tullessa voimaan tilanne voi kuitenkin olla jo toinen.

Työeläkemaksuja kerätään noin 20 G€ vuodessa. Tästä neljännes rahastoidaan sijoituksiin ja kolme neljännestä menee suoraan eläkkeisiin. Eläkkeitä maksetaan vuodessa 26 G€, josta työeläkkeistä 23 G€. Työeläkevakuutuslaitosten sijoitusomaisuuden arvo on 160 G€ ja tyypillinen tuotto 8 %.

9 Yhteenveto

Kehittäisin verotusta:

- Yksinkertaistamalla verolait.
- Poistamalla veroreiät, kuten satunnaisille erityisryhmille annetut epäoikeudenmukaiset vähennykset, alennukset ja vapautukset.
- Poistamalla yritysverot ja verottamalla rahan poisottoa yrityksistä, niin voittoja kuin muita voitonjaon luonteisia rahansiirtoja (varauksin – myös vastakkaiselle löytyy perusteluja ja tämä vaatii eräitä muita muodollisia muutoksia).
- Luomalla mahdollisimman yhtäläisesti ansiotuloja, pääomatuloja ja satunnais-tuloja koskevan progressiivisen tuloverotuksen.
- Kiristämällä ylimpiä tuloveroja, erityisesti pääomatuloja.

- Nostamalla arvonlisäveron 25 % ja poistamalla alennusluokat.
- Nostamalla kiinteistöveroja merkittävästi.
- Toteuttamalla perustulon, kansaneläkkeet ja eräät muut avustukset negatiivisena tuloverona.
- Harmonisoimalla verotusta kansainvälisesti Euroopan unionin ja mahdollisen maailman verojärjestön kautta niin paljon kuin käytännössä mahdollista, asettamalla vähimmäisverot ainakin liiketoiminnalle (voiton tai osingonmaksun perusteella), keinottelulle, saastutukselle, luonnonvarojen tuhlaukselle, tupakalle ja alkoholille.

Seuraavassa taulukossa esitän esimerkkilaskeman verojen jakautumisesta. Tässä tarkastellaan vain verojen jakautumista. En ota tässä huomioon yleistä verotuksen kiristymistä, mitä varmasti tapahtuu, mutta skaalautukoon samassa suhteessa. Ihmisten käyttäytymismuutokset myös vaikuttavat (myös luonnolliset kuten tupakoinnin väheneminen). Eräät nousut johtuvat oletuksesta, että kansainvälisen veroharmonisoinnin vuoksi veroton tuonti tai toiminta vähenee. Taulukossa ei myöskään ole otettu huomioon mahdollisen sote-uudistuksen tuottamia muutoksia, kuten noin 8 miljardin verokertymän siirtymä kunnallisverosta valtionveroon.

vero	ennen	nyt	ehdotus
valtion ansiotulovero		6,9	2,3
pääomatulovero		1,8	6,5
perintö- ja lahjavero		0,5	1,5
yle-vero		0,4	0
kunnallisvero		17	17,2
varainsiirtoverot		0,6	0,5
Valtion yhteisövero		3,3	0,1
Kuntien yhteisövero		1,4	0
Muut yritysverot		1	1
kiinteistövero		1,5	2,3
varallisuusvero	0,1	0	0
arvonlisävero		17	19,2
tupakkavero		0,8	0,8
alkoholivero		1,4	2,2
energiavero		4,4	4,6
makeisvero		0,2	0,2
Muut valmisteverot		0,1	0,1
Auto- ja ajoneuvoverot		1,9	1,7
arpajaisvero		0,2	0,2
lähdeverot		0,4	0,4
vakuutusmaksuvero		0,7	0,7
muut verot		0,2	0,2
eläkevakuutusmaksut		20	20
muut sosiaalivakuutusmaksut		6	6
yhteensä		87,7	87,7